

Confruntarea armatei române cu realitățile războiului modern: lecțiile campaniilor din 1913, 1916 și 1917

*The Romanian Army's Confrontation with the Realities of Modern War:
Lessons Learned from the Campaigns of 1913, 1916, and 1917*

Ovidiu PĂDURARIU, doctorand*

*Școala doctorală de Științe Socio Umane, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România
e-mail: ovidiu.padurariu@yahoo.com

 <https://orcid.org/0009-0007-9174-6471>

Abstract

Articolul analizează confruntarea armatei române cu transformările profunde ale războiului modern în perioada 1913-1917, concentrându-se pe experiențele dobândite în timpul Celui de-Al Doilea Război Balcanic și al campaniilor din Primul Război Mondial. Studiul examinează modul în care armata română a înțeles, a asimilat și a încercat să aplice lecțiile din conflictele contemporane, punând accent pe relația complexă dintre tradiția militară inspirată de francezi, care a modelat doctrina românească, și cerințele emergente ale războiului industrializat. O atenție specială este acordată evoluției organizației militare, structurilor de comandă, capacității de mobilizare, sprijinului logistic, doctrinei operaționale și adaptării metodelor tactice la noile realități ale câmpului de luptă modern, caracterizat de război de tranșee, folosirea artileriei grele, mitralierelor și a sistemelor din ce în ce mai sofisticate de comunicare și coordonare. Analiza evidențiază, de asemenea, limitele gândirii militare din perioada antebelică, dificultățile întâmpinate în timpul campaniei din anul 1916 și procesul de adaptare instituțională și operațională care a contribuit la refacerea și reorganizarea armatei române în timpul campaniei din anul 1917.

The article examines the Romanian Army's confrontation with the profound transformations of modern warfare during the period 1913-1917, focusing on the experiences acquired during the Second Balkan War and the campaigns of the First World War. The study explores the manner in which the Romanian army understood, assimilated, and attempted to apply the lessons learned from contemporary conflicts, emphasizing the complex relationship between the French-inspired military tradition that shaped Romanian doctrine and the emerging demands of industrialized warfare. Particular attention is devoted to the evolution of military organization, command structures, mobilization capacity, logistic support, operational doctrine, and the adaptation of tactical methods to the new realities of the modern battlefield, characterized by trench warfare, heavy artillery, machine guns, and increasingly sophisticated systems of communication and coordination. The analysis also highlights the limits of pre-war military thinking, the difficulties encountered during the 1916 campaign, and the process of institutional and operational adaptation that contributed to the Romanian Army's recovery and reorganization during the 1917 campaign.

Cuvinte-cheie:

armata română; război modern; campania militară din anul 1913; campania militară din anul 1916;
campania militară din anul 1917; doctrină militară; lecții învățate.

Keywords:

*Romanian Army; Modern Warfare; the 1913 Military Campaign;
the 1916 Military Campaign; the 1917 Military Campaign; Military Doctrine; Learned Lessons.*

Info articol

Primit: 11 aprilie 2026; Evaluat: 30 aprilie 2026; Acceptat: 4 iulie 2026; Disponibil online: 30 iunie 2026

Citare: Pădurariu, O. 2026. „Confruntarea armatei române cu realitățile războiului modern: lecțiile campaniilor din 1913, 1916 și 1917.”
Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 15(2): 51-76. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-26-13>

© Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Articol cu acces deschis distribuit în conformitate cu termenii și condițiile licenței Creative Commons Attribution (CC BY-NC-SA)

Introducere

Începutul secolului al XX-lea a reprezentat, pentru armatele europene, o perioadă de tranziție accelerată, marcată de transformări tehnologice, doctrinare și organizatorice care au modificat profund caracterul războiului. Dezvoltarea armamentului automat, extinderea rețelilor de căi ferate, apariția aviației, creșterea rolului artileriei și utilizarea fortificațiilor de campanie reprezintă câteva dintre aspectele esențiale care au transformat conflictul armat într-un război industrializat, caracterizat de mobilizare totală, uzură și coordonare complexă.

În acest context, armata română s-a confruntat cu dificultatea adaptării unei structuri, construite după modelul războaielor de secol XIX, la realitățile războiului modern. Experiențele campaniilor din anii 1913, 1916 și 1917 reprezintă etape esențiale în procesul de maturizare doctrinară și operațională a instituției militare românești.

Problematika adaptării armatei române la exigențele războiului modern reprezintă una dintre direcțiile esențiale ale istoriografiei militare dedicate începutului secolului al XX-lea. Transformările tehnologice și doctrinare, produse în Europa după războiul franco-prusac din anii 1870-1871, au modificat profund caracterul conflictelor armate, determinând apariția unui nou tip de război, caracterizat de mobilizare generală, de folosirea masivă a artileriei și mitralierelor, de creșterea rolului logisticii și integrarea economiei în efortul militar (Keegan 1999, 54-61). În acest context, armatele europene au fost obligate să-și redefinească structurile de comandă, doctrinele operative și modalitățile de instruire.

Pentru România, începutul secolului XX a coincis cu o perioadă de afirmare regională și de consolidare a instituțiilor statului modern. Armata română, considerată unul dintre pilonii independenței și suveranității naționale după campania militară din perioada 1877-1878, a traversat un amplu proces de reorganizare și modernizare. Reforma militară, inițiată la sfârșitul secolului al XIX-lea, a urmărit adaptarea sistemului militar românesc la modelele occidentale, în special la cel francez, perceput drept expresia cea mai avansată a artei militare contemporane (Otu 2014, 27-31). Cu toate acestea, modernizarea armatei s-a realizat într-un ritm inegal, fiind limitată de resurse economice insuficiente, infrastructură slab dezvoltată și dificultăți administrative. În anul 1907, generalul Alexandru Iarca i-a adresat lui Ion I. C. Brătianu o scrisoare, prin care solicita intervenția pe lângă Regele Carol I pentru remedierea unor grave deficiențe ale armatei române. Acesta semnala orientarea excesivă a resurselor către sistemul de fortificații, în detrimentul armatei de campanie, slaba apărare a Dunării, comparativ cu cea bulgară, pregătirea insuficientă a Statului Major, deficiențele de comandă și instruire, utilizarea armamentului Mannlicher model 1893, considerat depășit, precum și lipsurile importante de echipamente și mijloace de transport (Iarca 1922, 95-97).

Campania din anul 1913, din timpul Celui de-Al Doilea Război Balcanic, a constituit primul test major de mobilizare generală pentru armata română după Războiul

de Independență. Intervenția împotriva Bulgariei s-a desfășurat într-un context strategic favorabil României, iar operațiile militare nu au presupus confruntări de amploare. Totuși, campania a scos la iveală numeroase deficiențe logistice, în special în domeniul sanitar, dar și organizatorice, care au demonstrat faptul că instituția militară nu era pe deplin pregătită pentru exigențele unui conflict modern (AMNR, fond Marele Stat Major, dosar 45/1913). Epidemia de holeră, dificultățile de aprovizionare și problemele de coordonare între structuri au reprezentat primele semne serioase privind vulnerabilitățile sistemului militar românesc.

În ciuda concluziilor formulate după anul 1913, multe dintre lecțiile campaniei au fost valorificate doar parțial. Conducerea politică și militară a României a continuat să manifeste un optimism excesiv privind capacitatea armatei de a face față unui conflict european de mari proporții. În plus, influența doctrinei franceze cu privire la ofensiva decisivă a contribuit la menținerea unor concepții tactice insuficient adaptate noilor realități ale câmpului de luptă (Fuller 1961, 143-149).

Intrarea României în Primul Război Mondial, la data de 27 august/9 septembrie 1916, a reprezentat momentul decisiv al confruntării dintre concepțiile tradiționale și războiul industrial modern. Campania militară din anul 1916 a evidențiat în mod dramatic limitele pregătirii operative și logistice ale armatei române. Deși ofensiva inițială din Transilvania a produs succese locale, reacția rapidă a Puterilor Centrale și incapacitatea conducerii române de a gestiona un război pe două fronturi au condus la înfrângeri succesive și la retragerea armatei și administrației în Moldova (Torrey 1998, 112-118). Evenimentele anului 1916 au demonstrat că războiul modern presupune nu doar curaj și moral ridicat, ci și capacitatea de coordonare strategică, superioritate tehnică, infrastructură eficientă și cooperare între arme. Deficiențele comandamentelor, lipsa artileriei grele, insuficiența munițiilor și vulnerabilitatea logistică au contribuit decisiv la eșecul campaniei.

Cu toate acestea, înfrângerea din anul 1916 nu a însemnat colapsul complet al armatei române. În iarna 1916/1917, sub influența Misiunii militare franceze conduse de generalul Henri Mathias Berthelot, armata a trecut printr-un amplu proces de reorganizare și modernizare (Berthelot 1920, 301-317). Reforma instrucției, îmbunătățirea cooperării dintre infanterie și artilerie, introducerea unor metode moderne de apărare și refacerea moralului trupelor au permis transformarea armatei într-o forță capabilă să reziste ofensivelor Puterilor Centrale.

Campania din anul 1917, concretizată în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, a reprezentat punctul culminant al procesului de adaptare la războiul modern. Armata română a demonstrat că experiențele dramatice ale anului precedent fuseseră asumate și transformate în lecții operative și tactice (Torrey 2011, 156-172). Rezistența din vara anului 1917 a avut nu doar o importanță militară, ci și una politică și morală, contribuind la menținerea statului român și la consolidarea ideii de unitate națională.

Experiențele campaniilor din anii 1913, 1916 și 1917 au reprezentat etape succesive ale confruntării armatei române cu realitățile războiului modern. Deși diferite prin

amploare și context strategic, aceste campanii au evidențiat atât persistența unor probleme structurale, cât și capacitatea armatei de a învăța și de a se adapta. Prin urmare, analiza comparativă a acestor trei campanii permite evidențierea procesului de transformare a armatei române într-o structură militară capabilă să opereze în condițiile unui război industrial și total.

Prezenta cercetare pornește de la faptul că problematica adaptării armatei române la realitățile războiului modern în perioada 1913-1917 a fost abordată fragmentar în istoriografie, prin analiza separată a campaniilor militare sau a contextului politico-diplomatic al epocii. În majoritatea studiilor, campania din anul 1913 este tratată ca un episod secundar al istoriei Războaielor Balcanice, campania din anul 1916 este analizată predominant din perspectiva înfrângerilor militare, iar anul 1917 este asociat aproape exclusiv cu rezistența eroică de la Mărășești, Mărăști și Oituz. Lipsa unei abordări comparative și integrate a acestor experiențe militare generează o lacună importantă în înțelegerea procesului de transformare a armatei române, în contextul războiului industrial modern. Din această perspectivă, cercetarea urmărește să evidențieze vulnerabilitățile și transformările doctrinare și organizatorice ale armatei române între anii 1913 și 1917.

Scopul principal al cercetării este analiza modului în care armata română s-a confruntat cu provocările războiului modern și a reușit să se adapteze la transformările militare de la începutul secolului al XX-lea.

În vederea atingerii scopului propus, au fost stabilite următoarele obiective: identificarea principalelor caracteristici ale războiului modern, analiza vulnerabilităților structurale ale armatei române în campania din 1913, evaluarea impactului campaniei din anul 1916 asupra sistemului militar românesc, evidențierea transformărilor doctrinare și operative manifestate în campania din anul 1917, precum și realizarea unei analize comparative asupra celor trei campanii militare.

Studiul urmărește să evidențieze relația dintre modernizarea armatei, capacitatea administrativă și logistică a statului, evoluția doctrinei militare și experiențele operative și tactice ale frontului. Totodată, cercetarea analizează modul în care transformările războiului european au influențat structurile militare românești și capacitatea acestora de adaptare.

Lucrarea utilizează o abordare predominant calitativă, specifică cercetării istorice și istoriei militare. Caracterul calitativ al cercetării rezultă din analiza și interpretarea critică a surselor istorice, a documentelor de arhivă, a memoriilor, jurnalelor de operații și lucrărilor de specialitate. Demersul urmărește înțelegerea proceselor istorice, a mecanismelor instituționale și a relației dintre doctrină, organizare și experiența războiului modern. Elementele cantitative referitoare la efective, pierderi sau organizare militară sunt utilizate doar complementar, pentru susținerea interpretării istorice.

Cercetarea folosește, în principal, un raționament inductiv. Pornind de la analiza unor experiențe militare concrete – campaniile din anii 1913, 1916 și 1917 – studiul

formulează concluzii generale privind capacitatea de adaptare a armatei române la războiul modern. În același timp, demersul utilizează punctual și un raționament deductiv prin raportarea experienței românești la caracteristicile generale ale războiului european și la transformările doctrinare ale epocii.

Cercetarea este structurată în jurul următoarelor întrebări fundamentale: în ce măsură armata română a fost pregătită pentru exigențele războiului modern înainte de Primul Război Mondial? ce vulnerabilități structurale au fost evidențiate de campania din anul 1913? care au fost principalele cauze ale dificultăților întâmpinate în campania din anul 1916? ce transformări doctrinare și operative au permis succesul defensiv din anul 1917? în ce măsură campaniile analizate reflectă procesul de modernizare militară și instituțională a statului român?

Cercetarea se bazează pe analiza critică a surselor istorice și pe folosirea metodei comparative. Au fost utilizate documente de arhivă, rapoarte ale Marelui Cartier General, memorii și corespondență militară, lucrări memorialistice, precum și studii și lucrări de specialitate din domeniul istoriei militare. Metoda comparativă a permis identificarea asemănărilor și deosebirilor dintre cele trei campanii, precum și evidențierea evoluției doctrinei și organizării militare românești. Totodată, analiza istorică și interpretativă a urmărit integrarea experienței armatei române în contextul mai larg al transformărilor războiului european din prima parte a secolului al XX-lea.

Războiul modern și provocările începutului secolului XX

Transformările produse în domeniul militar la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX au modificat fundamental caracterul conflictelor armate. Dezvoltarea tehnologică, industrializarea economiilor europene și apariția unor noi echipamente de luptă au determinat trecerea de la războiul de manevră, specific secolului al XIX-lea, la războiul industrial de uzură, caracterizat de mobilizare totală, consum mare de resurse și implicarea întregii societăți în susținerea efortului de război (Keegan 1999, 45-63).

Pentru statele mici și mijlocii, precum România, aceste transformări au reprezentat o provocare majoră. Adaptarea la războiul modern presupunea nu doar modernizarea armamentului, ci și dezvoltarea infrastructurii, reorganizarea structurilor militare și integrarea economiei în sistemul de apărare națională (Stone 1998, 12-18).

După războiul franco-prusac din 1870-1871, marile puteri europene au inițiat ample procese de reformă militară. Victoria Prusiei a demonstrat importanța mobilizării rapide, utilizării eficiente a căilor ferate și coordonării dintre statul major și unitățile operative (Dupuy 1977, 55-68). Modelul german de organizare militară a devenit un punct de referință pentru multe armate europene.

În același timp, progresul tehnologic a modificat condițiile de desfășurare a operațiilor militare. Introducerea armelor cu repetiție, a mitralierelor și artileriei cu tragere rapidă a crescut considerabil puterea de foc a apărării (Fuller 1961, 140-156). În aceste condiții, atacurile frontale tradiționale deveneau din ce în ce mai mult consumatoare de resurse.

Războiul ruso-japonez din perioada 1904-1905 a reprezentat un alt moment decisiv în evoluția artei militare moderne. Luptele au demonstrat eficiența fortificațiilor de campanie, importanța artileriei grele și rolul logisticii într-un conflict de durată (Stevenson 2005, 35-42). Observatorii militari europeni au remarcat faptul că succesul operațiilor depindea tot mai mult de capacitatea statului de a susține material și organizatoric armata. Războaiele Balcanice din 1912-1913 au oferit o imagine reală asupra caracterului viitorului conflict european. Folosirea intensă a artileriei, pierderile mari și dificultățile de aprovizionare au demonstrat că războiul modern depășea limitele conflictelor tradiționale din secolul al XIX-lea (Hall 2000, 119-138).

Cu toate acestea, multe state europene nu au implementat lecțiile acestor conflicte. Doctrinile militare au continuat să acorde o importanță excesivă ofensivei și moralului trupelor, subestimând dispozitivul defensiv și războiul de poziții. În Franța, doctrina „ofensivei cu orice preț” promova ideea elanului ofensiv, care compensa superioritatea tehnică a apărării (Strachan 2001, 162-170). Această concepție a influențat semnificativ și armata română.

Înainte de anul 1914, majoritatea statelor europene au dezvoltat sisteme de mobilizare, susținute de serviciul militar obligatoriu. Armatele permanente au fost completate cu rezerve numeroase, ceea ce a permis mobilizarea unor efective consistente (van Creveld 1977, 201-214). Această creștere a efectivelor armatelor a generat noi probleme logistice și administrative. De asemenea, dezvoltarea industriei de armament și creșterea consumului de muniții au evidențiat dependența războiului modern de capacitatea economică a statului. Conflictul militar devenea astfel o confruntare nu doar între armate, ci și între sisteme industriale și administrative. Sistemul militar românesc era organizat pe baza serviciului militar obligatoriu și a mobilizării generale. Modelul adoptat urmărea în mare măsură structura armatei franceze, în ceea ce privește atât organizarea unităților, cât și concepțiile tactice și instruirea corpului ofițeresc (Otu 2014, 27-35). Totuși, modernizarea instituției militare s-a desfășurat într-un ritm inegal. România dispunea de resurse economice limitate, iar industria națională de armament era slab dezvoltată. În consecință, armata depindea în mare măsură de importurile de armament și muniții (Hitchins 2013, 255-263).

Una dintre principalele probleme ale sistemului militar românesc a fost infrastructura insuficient dezvoltată. Rețeaua feroviară avea o densitate redusă, comparativ cu statele occidentale, iar drumurile moderne erau puține, în special în regiunile de frontieră. Aceste deficiențe au afectat capacitatea de mobilizare și aprovizionare a armatei (Torrey 1998, 51-57). De asemenea, sistemele logistic și sanitar au prezentat numeroase vulnerabilități. Exercițiile și aplicațiile militare desfășurate înainte de anul 1914 au evidențiat dificultăți privind transportul trupelor, distribuirea munițiilor și organizarea serviciului medical (AMNR, fond Ministerul de Război, dosar 212/1912).

Sistemul de fortificații Focșani-Nămoloasa-Galați (F.N.G.) a reprezentat una dintre cele mai importante componente ale strategiei defensive românești de la

sfârșitul secolului al XIX-lea. Conceput în contextul transformărilor geopolitice survenite după obținerea independenței, acest dispozitiv defensiv urmărea blocarea principalului culoar strategic dintre estul Europei și interiorul spațiului românesc, cunoscut sub denumirea de „Poarta Focșanilor”. Realizarea fortificațiilor a reflectat preocuparea conducerii politico-militare române pentru adaptarea armatei la cerințele războiului modern și pentru consolidarea capacității de apărare a statului. Prin amploarea lucrărilor, complexitatea infrastructurii și integrarea artileriei în sistemul defensiv, linia F.N.G. s-a înscris în tendințele europene ale epocii privind organizarea apărării permanente. Totodată, evoluția rapidă a tehnicii militare și dezvoltarea artileriei grele au diminuat, la începutul secolului al XX-lea, eficiența strategică a fortificațiilor permanente (Pascu et al. 1988, 214-222). Generalul Alexandru Iarca, în calitate de subinspector general al armatei române, a apreciat, în opoziție cu viziunea Regelui Carol I, faptul că sistemul de fortificații de la București și de pe aliniamentul F.N.G. era inutil. În opinia sa, aceste lucrări implicau un consum financiar considerabil (depășind suma de 100 de milioane), fără a oferi un avantaj strategic real, în raport cu ipotezele probabile de război (Iarca 1922, 10-11).

În plan doctrinar, armata română era puternic influențată de concepțiile franceze privind ofensiva. Regulamentele militare puneau accent pe atacul rapid și pe moralul trupelor, acordând o importanță relativ redusă organizării apărării și cooperării interarme (Ionescu 2002, 71-84). Această orientare doctrinară avea să influențeze negativ desfășurarea campaniei din anul 1916. Corpul ofițerilor era caracterizat de diferențe semnificative de pregătire profesională. O parte dintre ofițeri urmaseră studii în Franța, Germania sau Austro-Ungaria și erau familiarizați cu evoluțiile doctrinei europene (Rosetti 1926, 94-103). Totuși, existau și numeroși comandanți formați într-un spirit conservator, dominat de formalism și rigiditate.

În anul 1903 exista un decalaj semnificativ între România și marile puteri europene în ceea ce privește investițiile destinate întreținerii și pregătirii unui soldat. Nivelul redus al cheltuielilor militare reflecta atât posibilitățile economice limitate ale statului român, cât și dificultatea susținerii unui proces amplu de modernizare într-un context european dominat de competiția militară și de intensificarea cursei înarmărilor. În state precum Germania sau Franța, sumele alocate pentru fiecare militar erau considerabil mai mari, ceea ce permitea existența unei infrastructuri militare moderne, a unei instruirii mai eficiente și a unei dotări tehnice superioare. În schimb, armata română era nevoită să funcționeze în condițiile unui buget restrâns, fapt care afecta ritmul achizițiilor de armament, calitatea echipamentelor și capacitatea logistică a trupelor. Deși conducerea militară și politică a inițiat reforme importante după Războiul de Independență, resursele financiare insuficiente au limitat eficiența acestora. Astfel, decalajul privind alocarea financiară pentru un soldat nu evidențiază doar un dezechilibru economic, ci și vulnerabilitatea strategică a României, în raport cu statele europene puternic industrializate. Problema modernizării armatei române nu poate fi interpretată exclusiv din perspectivă militară, ci trebuie corelată cu nivelul general de dezvoltare economică al statului român la începutul secolului al XX-lea. Capacitatea redusă de finanțare a armatei

reflecta limitele economiei naționale și dependența reformelor militare de resursele bugetare disponibile (Pascu et al. 1988, 223-224).

În ciuda acestor limite, armata română dispunea de anumite avantaje importante. Moralul trupelor era ridicat, iar instituția militară beneficia de prestigiu social și de sprijin politic. În plus, experiențele Războaielor Balcanice și observațiile asupra conflictelor contemporane au contribuit la conștientizarea necesității reformelor. Problema fundamentală consta însă în ritmul insuficient al modernizării. Între dezvoltarea tehnologică a războiului european și capacitatea de adaptare a instituțiilor românești exista un decalaj semnificativ. Campaniile din anii 1913 și 1916 au demonstrat, ulterior, în mod dramatic consecințele acestui decalaj.

Campania din anul 1913: între succes politic și limite militare

Participarea României la Cel de-Al Doilea Război Balcanic a reprezentat primul test major al armatei române, în contextul transformărilor militare de la începutul secolului al XX-lea. Deși campania din 1913 s-a desfășurat într-un cadru strategic favorabil și nu a presupus confruntări de amploare cu armata bulgară, experiența acumulată a evidențiat limite importante ale sistemului militar românesc, în special în domeniul logistic, sanitar și organizatoric (Torrey 1998, 44-49).

Din punct de vedere politic, intervenția României urmărea menținerea echilibrului de forțe în Peninsula Balcanică și împiedicarea transformării Bulgariei într-o putere regională dominantă. După victoria Ligii Balcanice împotriva Imperiului Otoman în Primul Război Balcanic (1912-1913), tensiunile dintre foștii aliați privind împărțirea Macedoniei au condus la izbucnirea unui nou conflict în vara anului 1913 (Hall 2000, 97-115). România a profitat de izolarea diplomatică a Bulgariei și a decis intervenția militară pentru a-și consolida poziția strategică și pentru a obține Cadrilaterul (Hitchins 2013, 269-273).

Mobilizarea generală din iunie 1913 a reprezentat cea mai amplă concentrare militară românească după Războiul de Independență. Într-un interval de timp relativ scurt, au fost mobilizați aproximativ 400.000 de militari, fapt ce a demonstrat capacitatea administrativă a statului român de a organiza rapid efective importante (Scurtu 2004, 60-64). Succesul mobilizării s-a datorat în mare măsură entuziasmului popular și spiritului patriotic manifestat de populație, în contextul participării României la Cel de-al Doilea Război Balcanic. Această mobilizare a reprezentat, totodată, o confirmare a reformelor militare, întreprinse după Războiul de Independență, și a eficienței sistemului de recrutare și organizare teritorială a armatei. În același timp, experiența anului 1913 a creat impresia că armata română dispunea de o capacitate ridicată de reacție și de conducere operativă, percepție care a influențat evaluările politice și militare din perioada premergătoare intrării României în Primul Război Mondial (Pascu et al. 1988, 331-333).

Cu toate acestea, mobilizarea a evidențiat numeroase probleme structurale. Transporturile feroviare erau insuficiente, iar concentrarea unităților s-a realizat cu

dificultate. Lipsa unei infrastructuri de transport moderne a afectat ritmul deplasării trupelor și aprovizionarea acestora (AMNR, [fond Marele Stat Major](#), dosar 45/1913). Documentele Marelui Stat Major relevă existența unor probleme importante privind organizarea convoaielor, distribuirea munițiilor și coordonarea transporturilor (AMNR, [fond Marele Stat Major](#), dosar 45/1913). În multe cazuri, unitățile nu dispuneau de suficiente mijloace pentru transportul alimentelor și echipamentelor, iar aprovizionarea era întârziată de starea precară a drumurilor și de capacitatea limitată a rețelei feroviare.

Operațiunile militare au început prin traversarea Dunării și înaintarea rapidă în teritoriul bulgar. Lipsa unei rezistențe organizate din partea Bulgariei a permis trupelor române să înainteze până în apropierea Sofiei, fără bătălii importante (Kirițescu 1989, 39-41). Din perspectivă strategică, campania a fost un succes, contribuind la consolidarea prestigiului regional al României și la încheierea Tratatului de la București din august 1913 (Brătianu 1940, 22-27). Totodată, sistemul de comunicații militare era insuficient dezvoltat. Transmiterea ordinelor se realiza lent, ceea ce afecta coordonarea dintre unități și capacitatea comandamentului de a controla eficient operațiile (Otu 2014, 31-36). Aceste probleme evidențiază decalajul existent între transformările războiului modern și nivelul de dezvoltare al infrastructurii militare românești. În contextul unui conflict european de mare amploare, asemenea vulnerabilități puteau avea consecințe grave.

Succesul rapid al operațiunilor a creat însă impresia unei eficiențe ridicate a armatei române. În realitate, lipsa confruntărilor majore a ascuns numeroase disfuncționalități care aveau să devină mai vizibile, în campaniile ulterioare. Campania din anul 1913 a demonstrat că armata română întâmpina dificultăți serioase în susținerea operațiilor pe teren. Chiar în condițiile unei rezistențe reduse din partea adversarului, aprovizionarea trupelor s-a desfășurat cu dificultate (Ionescu 2002, 82-89).

Cea mai gravă problemă a campaniei din anul 1913 a fost epidemia de holeră, izbucnită în rândul trupelor române. Condițiile sanitare precare, lipsa apei potabile și insuficiența măsurilor de igienă au favorizat răspândirea rapidă a bolii (AMNR, [fond Ministerul de Război](#), dosar 212/1913).

Pierderile provocate de epidemie au fost mult mai mari decât cele rezultate din confruntările militare. Această situație a demonstrat vulnerabilitatea sistemului medical militar și insuficiența pregătirii logistice pentru o campanie de amploare (Hitchins 2013, 274-276).

Rapoartele medicale redactate după campanie au scos în evidență insuficiența personalului sanitar, lipsa materialelor medicale, organizarea defectuoasă a evacuării bolnavilor și condițiile improprii din taberele militare (AMNR, [fond Serviciul Sanitar al Armatei](#), dosar 18/1913).

Generalul Alexandru Averescu sublinia într-un raport adresat Ministerului de Război, că armata dispunea de efective importante și avea un moral ridicat, însă infrastructura și organizarea serviciilor auxiliare nu corespundeau cerințelor unui conflict modern (Averescu 1991, 43-45).

Constantin Hârjeu, ministru de război în perioada 1912-1914, este considerat unul dintre principalii responsabili pentru disfuncționalitățile manifestate în campania din anul 1913. Generalul Alexandru Iarca evidențiază caracterul necorespunzător al organizării serviciului sanitar al armatei române, subliniind lipsa medicamentelor și absența unor măsuri eficiente de combatere a holerei în timpul campaniei din Bulgaria, deși pericolul epidemiei era cunoscut anterior declanșării operațiilor. În pofida timpului disponibil pentru pregătire, măsurile necesare nu au fost adoptate corespunzător. Totodată, generalului Hârjeu i-a fost atribuită și concepția privind menținerea celor mai capabili ofițeri la comanda trupelor, în detrimentul integrării lor în structurile de stat major, contrar practicilor moderne ale armatelor europene (Iarca 1922, 73-75).

Campania din anul 1913 a evidențiat și limitele sistemului de comandă militară. Deși mobilizarea s-a realizat relativ rapid, coordonarea dintre marile unități și structurile de comandament a fost adesea deficitară (Ionescu 2002, 86-91). Lipsa unor sisteme moderne de comunicații a afectat transmiterea ordinelor și schimbul de informații dintre comandamente. În plus, exercițiile militare desfășurate înainte de anul 1913 nu au pregătit suficient armata pentru operații de mare amploare (Otu 2014, 34-36).

În plan doctrinar, armata română continua să fie influențată de concepțiile franceze privind ofensiva rapidă și elanul trupelor. Regulamentele militare acordau o importanță relativ redusă problemelor logistice și cooperării interarme (Fuller 1961, 149-153).

Diferențele de pregătire dintre ofițeri erau evidente. O parte a corpului ofițeresc era familiarizată cu evoluțiile doctrinei europene moderne, însă numeroși comandanți rămâneau atașați unor concepții tradiționale, dominate de formalism și rigiditate (Rosetti 1926, 94-103).

Absența unor confruntări militare decisive a contribuit la apariția unei percepții excesiv de optimiste asupra capacității armatei române de a face față unui conflict european. În realitate, campania din anul 1913 demonstrase deja existența unor probleme structurale majore.

După încheierea operațiilor și semnarea Tratatului de la București, conducerea militară română a elaborat mai multe rapoarte privind experiența campaniei (AMNR, fond Ministerul de Război, dosar 212/1913). Aceste documente evidențiau necesitatea modernizării accelerate a armatei și formulau recomandări privind dezvoltarea infrastructurii feroviare, modernizarea serviciului sanitar militar, îmbunătățirea logisticii, dezvoltarea artileriei moderne, reorganizarea sistemului de comandament și dezvoltarea comunicațiilor militare (AMNR, fond Ministerul de Război, dosar 212/1913).

Cu toate acestea, multe dintre reformele propuse au fost aplicate doar parțial. Succesul rapid al campaniei a contribuit la menținerea unei percepții favorabile asupra eficienței generale a armatei (Torrey 1998, 49-52). În plus, constrângerile economice și lipsa unei industrii moderne de armament au limitat ritmul

modernizării. O problemă importantă a fost menținerea unei doctrine predominant ofensive, inspirate de modelul francez. Lecțiile privind rolul apărării, al artileriei și al logisticii au fost insuficient integrate în regulamentele militare românești (Fuller 1961, 154-158).

Din perspectivă istorică, campania din anul 1913 poate fi considerată o etapă de tranziție între războaiele tradiționale ale secolului al XIX-lea și conflictul industrial total din perioada 1914-1918. Pentru armata română, experiența balcanică a reprezentat atât o confirmare a statutului regional al României, cât și un avertisment privind necesitatea modernizării instituției militare.

În mod paradoxal, tocmai lipsa unor confruntări decisive a contribuit la subestimarea dificultăților reale ale războiului modern. Vulnerabilitățile logistice, sanitare și organizatorice, observate în anul 1913, aveau să reapară într-o formă amplificată în campania din anul 1916.

Campania din anul 1916: confruntarea cu războiul industrial

Intrarea României în Primul Război Mondial, la data de 27 august/9 septembrie 1916, a reprezentat momentul decisiv al confruntării dintre armata română și realitățile războiului industrial modern. Dacă experiența campaniei din anul 1913 a oferit doar semnale limitate privind vulnerabilitățile sistemului militar românesc, campania din anul 1916 a demonstrat în mod dramatic incompatibilitatea dintre concepțiile tradiționale ale conducerii militare și caracterul total al conflictului european (Torrey 1998, 112-118).

Războiul modern presupunea mobilizare economică, superioritate tehnologică, coordonare interarme și capacitate logistică extinsă. În aceste condiții, armata română, aflată într-un proces incomplet de modernizare, s-a confruntat cu dificultăți majore în gestionarea operațiilor de amploare împotriva unor adversari experimentați și superior organizați (Keegan 1999, 198-205).

Campania din anul 1916 a evidențiat slăbiciuni structurale la nivelul comandamentelor, logisticii, dotării și doctrinei operative. Totodată, experiența dramatică a retragerii în Moldova a creat premisele reorganizării ulterioare a armatei și ale adaptării la noile condiții ale războiului industrial.

Neutralitatea României, între anii 1914 și 1916, a fost determinată de complexitatea situației internaționale și de necesitatea pregătirii militare și diplomatice a statului (Hitchins 2013, 280-287). În cadrul dezbaterilor politice și militare, au existat opinii divergente privind oportunitatea intrării în război și orientarea strategică a României.

Generalul Alexandru Iarca considera că România nu dispunea de resursele materiale și umane necesare susținerii unui război de lungă durată și compensării pierderilor inevitabile. În raport cu limitările financiare și geografice ale statului, el aprecia că intrarea în Primul Război Mondial trebuia amânată cât mai mult, pentru a evita izolarea strategică și concentrarea unor forțe superioare ale adversarului împotriva României. În sprijinul acestei evaluări, generalul Iarca invoca inclusiv planurile

Puterilor Centrale de a ataca România în anii 1915-1916. Totodată, acesta afirma că l-a sfătuit constant pe Ion I. C. Brătianu să evite o intervenție prematură, până la declanșarea unei ofensive generale a aliaților. Cu toate acestea, el considera că, odată începută ofensiva aliată, România trebuia să intre în război, indiferent de gradul propriu de pregătire, asumându-și inclusiv riscul unor sacrificii majore pentru realizarea obiectivelor naționale (Iarca 1922, 140-141).

Convenția politică și militară, semnată cu Antanta în august 1916, a statuat intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, în schimbul recunoașterii drepturilor asupra Transilvaniei, Banatului și Bucovinei (Brătianu 1940, 45-59). Conducerea politică românească a considerat că momentul era favorabil datorită dificultăților întâmpinate de Puterile Centrale pe alte fronturi.

Planul de campanie, elaborat de Marele Cartier General român, a prevăzut o ofensivă principală în Transilvania și menținerea unei atitudini defensive pe frontul sudic (Kirițescu 1989, 126-141). Strategia românească se baza pe ideea unei înaintări rapide prin trecătorile Carpaților și ocupării unor obiective importante, înainte ca Puterile Centrale să poată concentra forțe suficiente pentru contraofensivă. Concepția strategică românească era influențată puternic de doctrina franceză a ofensivei decisive. Se aprecia faptul că elanul trupelor și rapiditatea operațiilor puteau compensa insuficiențele materiale și organizatorice (Fuller 1961, 149-163). În realitate însă, războiul european demonstrase deja eficiența apărării organizate, a focului de artilerie și a sistemelor defensive moderne.

Planul românesc a ignorat dificultățile unui război pe două fronturi și a subestimat capacitatea de reacție a Puterilor Centrale. În plus, cooperarea cu armata rusă a fost limitată de diferențele de obiective și de dificultățile unei bune coordonări (Stone 1998, 217-225).

Campania din anul 1916 a evidențiat numeroase vulnerabilități structurale ale armatei române, rezultate din modernizarea incompletă a instituției militare și din resursele limitate ale statului român (Ionescu 2002, 98-112).

• Dotarea insuficientă

Una dintre cele mai grave probleme a fost insuficiența armamentului modern. Armata română dispunea de un număr redus de mitraliere și piese de artilerie grea, comparativ cu armatele Puterilor Centrale (Stroea și Băjenaru 2010, 92-103). Munițiile au fost insuficiente pentru susținerea unui conflict de lungă durată, iar producția internă de armament nu putea acoperi necesarul operațiilor militare. Numeroase unități au intrat în luptă cu echipamente incomplete și cu rezerve limitate de muniții (AMNR, fond Marele Cartier General, dosar 178/1916). De asemenea, aviația militară română se afla într-un stadiu incipient de dezvoltare, iar mijloacele moderne de comunicații erau insuficiente. În contextul războiului industrial, aceste deficiențe reduceau considerabil capacitatea de coordonare și eficiența operațiilor. Costurile reorganizării și echipării armatei române pentru campania din anul 1917, estimate la circa 1,6 miliarde de lei, depășeau de peste trei ori bugetul anual total al României din perioada 1913-1914, situat în jurul valorii de 500 de milioane de

lei (Pascu et al. 1988, 500-502). Această disproporție evidențiază limitele economice ale statului român și explică dificultățile majore întâmpinate în campania din anul 1916. În aceste condiții, insuficiențele privind armamentul, munițiile, echipamentul și logistica nu pot fi analizate exclusiv ca efecte ale unor erori de comandament, ci și ca expresii ale capacității reduse de susținere a unui război modern.

• **Vulnerabilitatea logistică**

Logistica a reprezentat una dintre cele mai importante slăbiciuni ale armatei române. Rețeaua feroviară insuficient dezvoltată și infrastructura rutieră precară au îngreunat aprovizionarea și deplasarea rapidă a trupelor (van Creveld 1977, 201-214). Transportul artileriei și munițiilor s-a realizat cu dificultate, iar lipsa unor depozite moderne a afectat continuitatea aprovizionării. În multe cazuri, unitățile de pe front nu au primit la timp muniții, hrană sau echipamente (AMNR, fond Marele Stat Major, dosar 221/1916). Problemele logistice au devenit și mai grave în contextul operațiilor, desfășurate simultan în Transilvania și Dobrogea. Armata română nu a dispus de resurse suficiente pentru susținerea unui război pe două fronturi.

• **Probleme de comandament și coordonare**

Comandamentele s-au dovedit insuficient adaptate condițiilor războiului modern. Coordonarea dintre armate și corpuri de armată a fost adesea deficitară, iar transmiterea ordinelor s-a realizat lent (Otu 2017, 74-83). Lipsa unei unități eficiente de comandă și dificultățile privind circulația informațiilor au afectat capacitatea conducerii operative de a reacționa rapid la schimbările situației tactice. În plus, diferențele de pregătire dintre comandanți au influențat negativ coerența operațiilor. Generalul Constantin Prezan a remarcat, ulterior, că una dintre principalele probleme ale armatei române în anul 1916 a fost incapacitatea comandamentului de a adapta planurile inițiale la evoluția rapidă a situației operative (Prezan 1995, 74-79).

• **Limitele doctrinei ofensive**

Conducerea militară română a continuat să fie influențată de concepțiile doctrinare franceze privind ofensiva rapidă și moralul trupelor (Strachan 2001, 162-170). Regulamentele militare acordau o atenție insuficientă apărării organizate, cooperării interarme și utilizării sistematice a focului de artilerie. Experiența frontului occidental demonstrase deja că atacurile frontale împotriva unor poziții bine organizate produceau pierderi uriașe. Cu toate acestea, armata română nu a reușit să integreze pe deplin lecțiile războiului modern în doctrina și instrucția sa.

În primele săptămâni ale campaniei, trupele române au obținut succese locale în Transilvania. Înaintarea prin trecătorile Carpaților s-a desfășurat relativ rapid, iar populația românească din provincie a întâmpinat favorabil armata (Torrey 2011, 71-86). Totuși, ofensiva românească a fost încetinită de dificultățile logistice și de lipsa rezervelor suficiente. În același timp, comandamentul german a reacționat rapid, transferând trupe experimentate, sub conducerea generalului Erich von Falkenhayn (Dupuy 1977, 187-194). Concomitent, feldmaresalul August von Mackensen a organizat ofensiva germano-bulgară din Dobrogea. Atacul împotriva Turtucaiei

s-a soldat cu o înfrângere gravă pentru armata română și a avut un impact major asupra moralului trupelor și opiniei publice (Kirițescu 1989, 214-223). Înfrângerea de la Turtucaia a demonstrat vulnerabilitatea sistemului defensiv românesc și lipsa unei coordonări eficiente între fronturi. Totodată, ea a obligat conducerea militară română să transfere trupe importante din Transilvania în sud, reducând capacitatea ofensivei principale.

Generalul Alexandru Iarca susținea că punctele întărite de la Turtucaia și Silistra nu ar fi trebuit apărate în campania din 1916, considerând că sacrificarea unor fortificații nu putea justifica slăbirea armatei de campanie. În viziunea sa, aceste poziții aveau o valoare strategică redusă și, prin amplasarea lor excentrică, nu puteau fi integrate eficient în manevra generală a armatei. Totodată, Iarca aprecia că garnizoanele limitate numeric nu aveau capacitatea de a executa acțiuni ofensive importante asupra comunicațiilor inamice, iar experiența militară demonstra că trupele introduse în fortificații riscau să fie încercuite și distruse, așa cum s-a întâmplat la Turtucaia. De asemenea, generalul Iarca considera că subordonarea manevrei armatei de campanie unor puncte fixe restrângea libertatea de acțiune a comandamentului și rigidiza dispozitivul operativ. În opinia sa, aprovizionarea și transportul trupelor peste Dunăre puteau fi realizate prin alte centre logistice, precum Cernavodă, fără menținerea acestor capete de pod. În condițiile concentrării efortului principal în Transilvania, Iarca aprecia că forțele din Dobrogea trebuiau reduse la minimum, iar imobilizarea unor trupe importante în garnizoanele de la Turtucaia și Silistra a contribuit la slăbirea armatei române. El concluziona că abandonarea planului inițial de retragere din Dobrogea și adoptarea unei strategii defensive au favorizat dezastrul de la Turtucaia, soldat cu pierderi umane și materiale considerabile, afectarea moralului armatei și diminuarea prestigiului militar al României (Iarca 1922, 153-157).

În toamna anului 1916, ofensiva Puterilor Centrale a determinat retragerea treptată a armatei române din Transilvania și Muntenia (Hitchins 2013, 288-295). Superioritatea tehnică și organizatorică a adversarului, combinată cu deficiențele logistice și de comandament ale armatei române, au contribuit la deteriorarea rapidă a situației strategice. Bucureștiul a fost ocupat la data de 6 decembrie 1916, iar guvernul, familia regală și o mare parte a administrației s-au retras în Moldova (Scurtu 2004, 71-79). Situația statului român devenise critică, iar armata se confrunta cu pierderi importante, lipsuri materiale și scăderea moralului.

Retragerea a evidențiat dificultățile organizării unui război modern într-un stat cu infrastructură insuficient dezvoltată. Drumurile aglomerate, lipsa mijloacelor de transport și condițiile climatice dificile au afectat grav deplasarea trupelor și populației civile (AMNR, fond Marele Cartier General, dosar 245/1916). Cu toate acestea, armata română nu s-a prăbușit complet. Nucleul forțelor combatante a reușit să se retragă în Moldova și să mențină continuitatea rezistenței militare. Această capacitate de supraviețuire instituțională avea să permită reorganizarea ulterioară din anul 1917.

Generalul Alexandru Iarca explica dezastrul campaniei din 1916 printr-o serie de deficiențe structurale ale armatei române, având în centru lipsa unei previziuni strategice clare și a unui obiectiv coerent de război. În opinia sa, această carență s-a reflectat într-o organizare defectuoasă și într-un comandament incapabil să coordoneze eficient operațiunile militare. Totodată, Iarca critica caracterul nerealist al planurilor de război și nivelul insuficient al instrucției trupelor, în special al rezervelor, nepregătite pentru cerințele conflictului modern. În analiza sa, factorii tactici și lipsurile materiale aveau o importanță secundară, în raport cu problemele de concepție și conducere. Invocând inclusiv opinii asociate cu Alexandru Averescu, Iarca aprecia că „tactica nouă” nu era încă pe deplin conturată, iar insuficiența echipamentelor moderne nu putea explica singură amploarea înfrângerii. Astfel, el concluziona că eșecul din Campania României din 1916 a fost determinat în principal de curențe fundamentale de organizare, pregătire și comandament, care au afectat grav capacitatea de acțiune a armatei române (Iarca 1922, 230).

Campania din anul 1916 a reprezentat cea mai dramatică experiență militară a României până la acel moment. Ea a demonstrat că războiul modern presupunea nu doar mobilizare militară, ci și capacitate economică, organizare administrativă și adaptare doctrinară (Stevenson 2005, 421-429).

Înfrângerile suferite au evidențiat limitele modernizării incomplete a statului român și incompatibilitatea dintre concepțiile tradiționale și realitățile războiului industrial. Totodată însă, experiența anului 1916 a creat premisele transformărilor ulterioare ale Armatei Române.

Din perspectivă istoriografică, campania din anul 1916 trebuie interpretată nu doar ca o succesiune de înfrângeri militare, ci și ca momentul decisiv al confruntării dintre instituțiile statului român și exigențele războiului modern. Lecțiile acestei experiențe aveau să influențeze reorganizarea armatei și evoluția doctrinară din anul următor.

Reorganizarea armatei române și campania din anul 1917

Înfrângerile suferite de armata română în campania din anul 1916 au demonstrat limitele sistemului militar românesc în confruntarea cu războiul industrial modern. Totuși, retragerea în Moldova și menținerea nucleului principal al armatei au creat premisele unei ample reorganizări militare, desfășurate în iarna 1916/1917 (Torrey 2011, 145-156).

Procesul de refacere a armatei române s-a realizat într-un context extrem de dificil: o mare parte a teritoriului național era ocupată de Puterile Centrale, economia se afla într-o situație critică, iar populația civilă era afectată de refugiu, foamete și epidemii (Hitchins 2013, 295-302). În ciuda acestor condiții, conducerea politică și militară a reușit, cu sprijinul aliaților occidentali, să reorganizeze armata și să o transforme într-o forță capabilă să reziste ofensivelor germano-austro-ungare din vara anului 1917.

Campania din anul 1917 a reprezentat punctul culminant al procesului de adaptare a armatei române la realitățile războiului modern. Victoriile defensive de la Mărăști, Mărășești și Oituz au demonstrat că lecțiile dramatice ale anului 1916

fuseseră asumate și transformate în experiență doctrinară și operativă ([Kirițescu 1989](#), 233-267).

După ocuparea Bucureștiului și retragerea în Moldova, statul român traversa una dintre cele mai grave crize din existența sa modernă. Aproximativ două treimi din teritoriu se aflau sub ocupație, iar administrația, industria și resursele economice fuseseră puternic afectate ([Scurtu 2004](#), 80-85). În aceste condiții, refacerea armatei devenea o condiție esențială pentru supraviețuirea statului român. Reorganizarea militară a fost coordonată de Marele Cartier General, sub conducerea generalului Constantin Prezan, și a beneficiat de sprijinul direct al misiunii militare franceze, conduse de generalul Henri Mathias Berthelot ([Prezan 1995](#), 91-102).

Obiectivele principale ale reorganizării au fost refacerea efectivelor combatante, modernizarea instrucției, reorganizarea sistemului de comandament, îmbunătățirea cooperării dintre arme, echiparea armatei cu armament modern, precum și creșterea capacității defensive a frontului din Moldova ([Otu 2017](#), 104-119).

Procesul de reorganizare s-a desfășurat simultan cu refacerea moralului trupelor și cu reorganizarea logistică și sanitară a armatei. Un rol decisiv în reorganizarea armatei române l-a avut Misiunea militară franceză, sosită în România la sfârșitul anului 1916. Generalul Henri Berthelot și colaboratorii săi au contribuit la modernizarea instrucției și la adaptarea doctrinei românești la experiențele frontului occidental. Ofițerii francezi au participat la reorganizarea marilor unități, a artileriei, la elaborarea noilor programe de instrucție, la instruirea ofițerilor români și la îmbunătățirea serviciilor sanitare și logistice ([Cristescu 2010](#), 201-219).

Misiunea militară franceză a insistat asupra cooperării dintre infanterie și artilerie, organizării apărării în adâncime și utilizării eficiente a focului de artilerie. Aceste concepții reprezentau o schimbare importantă față de doctrina predominant ofensivă care influențase armata română înainte de anul 1916. Totodată, Franța și ceilalți aliați au furnizat României armament, muniții și echipamente moderne, contribuind la refacerea capacității de luptă a armatei ([AMNR, fond Marele Cartier General](#), dosar 312/1917). Generalul Berthelot aprecia, ulterior, că una dintre principalele calități ale soldatului român era capacitatea sa de rezistență și adaptare în condiții dificile ([Berthelot 1920](#), 328-331).

Experiențele campaniei din 1916 au determinat schimbări importante în doctrina și instrucția armatei române. Lecțiile războiului modern au evidențiat necesitatea renunțării la conceptele bazate exclusiv pe ofensiva frontală și elanul trupelor ([Strachan 2001](#), 241-248). Noile regulamente și programe de instrucție puneau accent pe cooperarea interarme, pe folosirea eficientă a artileriei, pe organizarea defensivă a terenului, pe fortificațiile de campanie, pe utilizarea focului concentrat și flexibilitatea tactică a unităților ([Ionescu 2002](#), 121-133).

Instrucția soldaților și ofițerilor a devenit mai realistă și mai adaptată condițiilor frontului modern. Exercițiile tactice urmăreau coordonarea dintre arme și pregătirea

pentru apărarea pozițiilor fortificate. De asemenea, s-a acordat o atenție sporită comunicațiilor și sistemului de informații militare. Comandamentul român a înțeles că succesul operațiilor depindea în mare măsură de viteza transmiterii informațiilor și de coordonarea eficientă dintre unități ([AMNR, fond Marele Stat Major, dosar 355/1917](#)).

Reorganizarea armatei nu a avut doar o dimensiune tehnică și organizatorică, ci și una morală și psihologică. Înfrângerile din 1916 afectaseră profund moralul trupelor și al populației civile ([Torrey 1998, 173-181](#)). Conducerea militară și politică a urmărit refacerea spiritului combativ prin îmbunătățirea condițiilor de aprovizionare, consolidarea disciplinei, intensificarea propagandei patriotice și promovarea ideii de apărare națională și supraviețuire a statului ([Hitchins 2013, 303-307](#)).

Prezența Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria în apropierea frontului a avut un impact important asupra moralului armatei. De asemenea, promisiunile privind reforma agrară și extinderea drepturilor politice au contribuit la consolidarea loialității soldaților ([Maria Regina României 2014, 92-105](#)).

Ofensiva de la Mărăști, desfășurată în iulie 1917, a reprezentat primul succes major al armatei române reorganizate ([Kirîțescu 1989, 268-289](#)). Operația, coordonată de generalul Alexandru Averescu, urmărea spargerea frontului austro-ungar și îmbunătățirea poziției strategice a trupelor române și ruse. Pregătirea ofensivei a demonstrat progresul realizat în domeniul planificării operative și al cooperării interarme. Artileria a fost utilizată sistematic pentru distrugerea pozițiilor inamice și susținerea înaintării infanteriei ([Averescu 1991, 167-182](#)). Succesul de la Mărăști a avut o importanță militară și morală majoră. El a demonstrat că armata română era capabilă să execute operații moderne și să folosească eficient experiența acumulată în 1916.

Bătălia de la Mărășești, desfășurată între iulie și august 1917, a reprezentat cea mai importantă confruntare militară purtată de armata română în timpul Primului Război Mondial ([Torrey 2011, 187-209](#)). Ofensiva Puterilor Centrale urmărea distrugerea forțelor româno-ruse din Moldova și scoaterea definitivă a României din război. În aceste condiții, apărarea frontului de la Mărășești avea o importanță strategică decisivă ([Stone 1998, 287-296](#)). Armata română a utilizat în mod eficient apărarea în adâncime, fortificațiile de campanie, cooperarea dintre artilerie și infanterie, contraatacurile locale, precum și mobilitatea rezervelor tactice ([Otu 2017, 132-141](#)).

Concomitent cu luptele de la Mărășești, trupele române au respins ofensiva austro-ungară în zona Oituz. Terenul muntos și condițiile dificile de luptă au pus la încercare capacitatea de rezistență și adaptare a armatei. Apărarea de la Oituz a evidențiat importanța inițiativei comandanților locali și eficiența organizării defensive. Trupele române au utilizat pozițiile fortificate și terenul accidentat pentru a bloca înaintarea adversarului ([AMNR, fond Armata a II-a, dosar 88/1917](#)). Rezistența de la Oituz a contribuit decisiv la menținerea frontului moldovean și la împiedicarea ocupării ultimei părți neocupate a teritoriului românesc.

În ciuda succeselor defensive, reorganizarea armatei române nu a eliminat toate problemele structurale existente înainte de război. România a continuat să depindă de sprijinul aliaților pentru armament și muniții, iar economia națională era profund afectată de ocupația Puterilor Centrale ([Hitchins 2013](#), 308-312). Totodată, situația internațională devenea tot mai dificilă după revoluția rusă din 1917 și destrămarea frontului de est. În aceste condiții, România rămânea izolată strategic ([Stevenson 2005](#), 501-514).

Cu toate acestea, campania din anul 1917 a demonstrat capacitatea armatei române de a învăța și de a se adapta la realitățile războiului industrial. Diferența dintre performanțele armatei în anul 1916 și cele din anul 1917 evidențiază importanța reorganizării doctrinare, logistice și operative.

Din perspectivă istorică, campania din anul 1917 reprezintă momentul în care armata română a reușit să depășească parțial limitele structurale, evidențiate în 1913 și 1916. Rezistența din Moldova a avut o importanță militară, politică și simbolică fundamentală pentru supraviețuirea statului român și pentru realizarea ulterioară a Marii Uniri.

Armistițiul de la Focșani din data de 26 noiembrie/9 decembrie 1917 trebuie situat în contextul transformărilor radicale, produse pe frontul de est, ca urmare a loviturii de stat bolșevice de la Petrograd, din 25 octombrie/7 noiembrie 1917. Preluarea puterii de către bolșevici, sub conducerea lui Vladimir Lenin, precum și orientarea noului regim către încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale au determinat dezintegrarea frontului rus și izolarea strategică a României. În aceste condiții, continuarea războiului a devenit extrem de dificilă atât din punct de vedere militar, cât și logistic. Generalul Alexandru Averescu a prezentat, în lucrarea sa memorialistică, faptul că, după Consiliul de Coroană din 18 februarie 1918, în care Regele Ferdinand I a citit declarația de acceptare a păcii, a convocat o adunare cu Consiliul de miniștri, la care au participat generalii Constantin Prezan, Artur Văitoianu, Eremia Grigorescu și Constantin Zaharia, pentru a analiza o reluare a operațiunilor militare. Deși generalii Eremia Grigorescu și Artur Văitoianu au susținut necesitatea continuării rezistenței armate, argumentul decisiv a fost dat de generalul Constantin Zaharia, care, analizând situația susținerii logistice, a concluzionat că „rezistența este o utopie” ([Averescu 1937](#), 298-299). Această apreciere evidențiază rolul determinant al factorului logistic în fundamentarea deciziilor politico-militare ale conducerii române. Prin urmare, ieșirea temporară a României din război nu poate fi interpretată exclusiv ca rezultat al situației operative de pe front, ci trebuie înțeleasă în raport cu prăbușirea sistemului aliat din est și cu imposibilitatea materială a armatei române de a susține un conflict de durată, în condiții de izolare strategică.

Armistițiul cu Puterile Centrale, semnat la Focșani la 26 noiembrie/9 decembrie 1917, a generat reacții diferite în cadrul statelor Antantei, multe dintre acestea refuzând să accepte argumentele invocate de România pentru încheierea suspendării ostilităților. Decizia autorităților române a fost determinată de situația militară și politică extrem de dificilă, creată după dezagregarea armatei ruse și izolarea

României pe frontul de est, însă aliații occidentali au privit armistițiul cu reticență, considerându-l o slăbire a frontului împotriva Puterilor Centrale.

Analiza comparativă a campaniilor militare din anii 1913, 1916 și 1917

Analiza comparativă a campaniilor militare, desfășurate de armata română în anii 1913, 1916 și 1917 permite evidențierea transformărilor produse în structura, doctrina și capacitatea operativă a instituției militare românești, în contextul războiului modern. Deși aceste campanii s-au desfășurat în situații politico-militare diferite, ele prezintă atât elemente de continuitate, cât și diferențe semnificative privind organizarea armatei, modul de conducere a operațiilor și gradul de adaptare la realitățile războiului industrial (Torrey 1998, 41-52).

Campania din anul 1913 a reprezentat primul test major al sistemului militar românesc după Războiul de Independență, însă lipsa unor confruntări decisive a limitat impactul experienței operative. Campania a evidențiat vulnerabilitățile structurale ale armatei române, în timp ce anul 1917 a demonstrat capacitatea de reorganizare și adaptare a instituției militare (Otu 2017, 65-83).

Compararea acestor trei experiențe militare permite înțelegerea procesului gradual prin care armata română a trecut de la concepțiile tradiționale ale războiului de secol XIX la forme de organizare și de acțiune specifice conflictului industrial modern.

• Persistența problemelor logistice

Una dintre cele mai importante continuități între cele trei campanii a fost vulnerabilitatea logistică a armatei române. În toate cazurile, infrastructura insuficient dezvoltată și capacitatea redusă a rețelei feroviare au afectat mobilizarea, deplasarea trupelor și aprovizionarea acestora (van Creveld 1977, 201-214). În anul 1913, dificultățile de transport și organizare a convoaielor au îngreunat operațiile din Bulgaria, chiar în absența unor lupte importante (AMNR, fond Marele Stat Major, dosar 45/1913). În anul 1916, aceste probleme s-au manifestat într-o formă mult mai gravă, afectând capacitatea armatei de a susține operații simultane în Transilvania și în Dobrogea (Kirițescu 1989, 214-223). Deși reorganizarea din anul 1917 a îmbunătățit parțial sistemul logistic, dificultățile privind aprovizionarea cu muniții, echipamente și hrană au continuat să existe. România rămânea dependentă de sprijinul aliaților și de infrastructura limitată a Moldovei (Hitchins 2013, 303-307). Persistența problemelor logistice demonstrează faptul că modernizarea armatei nu putea fi separată de dezvoltarea economică și administrativă a statului român.

• Influența factorului politic asupra deciziilor militare

În toate cele trei campanii, deciziile militare au fost puternic influențate de considerente politice și diplomatice (Brătianu 1940, 22-59). În anul 1913, intervenția împotriva Bulgariei urmărea consolidarea poziției regionale a României și obținerea Cadrilaterului (Hall 2000, 119-138). Campania a avut mai degrabă un caracter politico-strategic decât unul militar propriu-zis. În anul 1916, intrarea în război

de partea Antantei a fost determinată atât de obiectivele naționale privind unirea Transilvaniei, cât și de presiunile contextului internațional (Torrey 2011, 71-86). Conducerea politică românească a considerat că momentul era favorabil pentru realizarea idealului național, deși armata nu era complet pregătită pentru un conflict de amploare. În anul 1917, rezistența din Moldova a avut nu doar o importanță militară, ci și una politică și simbolică. Menținerea frontului era esențială pentru supraviețuirea statului român și pentru păstrarea legitimității politice a guvernului și monarhiei (Scurtu 2004, 80-92). Astfel, în toate cele trei campanii, dimensiunea politică a influențat semnificativ planificarea și desfășurarea operațiilor militare.

• Deficiențele comandamentelor

Problemele de comandament și de coordonare au reprezentat o altă constantă a experiențelor militare din perioada 1913-1917 (Ionescu 2002, 82-133). În campania din anul 1913, lipsa unor sisteme moderne de comunicații și dificultățile coordonării dintre marile unități au evidențiat limitele conducerii operative (AMNR, fond Ministerul de Război, dosar 212/1913). În anul 1916, aceste deficiențe au avut consecințe dramatice. Lipsa unei coordonări eficiente între armatele române și dificultățile de adaptare la evoluția rapidă a frontului au contribuit la eșecul campaniei (Prezan 1995, 74-79). Deși în anul 1917 conducerea militară română s-a îmbunătățit considerabil, problemele privind transmiterea ordinelor și coordonarea interarme nu au dispărut complet (AMNR, fond Marele Cartier General, dosar 312/1917). Totuși, experiența acumulată și sprijinul misiunii franceze au permis reducerea acestor vulnerabilități.

• Moralul și rezistența

În toate cele trei campanii, moralul și capacitatea de rezistență a soldatului român au reprezentat factori esențiali ai eficienței militare. În anul 1913, armata a demonstrat disciplină și capacitate de mobilizare rapidă. În anul 1916, deși campania s-a încheiat prin retragere și pierderi importante, armata nu s-a prăbușit complet și a reușit să mențină continuitatea rezistenței. În anul 1917, moralul trupelor reorganizate a constituit unul dintre factorii principali ai succesului defensiv de la Mărășești și Oituz (Averescu 1991, 167-182). Această continuitate evidențiază faptul că, în ciuda deficiențelor structurale ale instituției militare, soldatul român dispunea de o capacitate remarcabilă de adaptare și rezistență în condiții dificile.

• Intensitatea conflictului

Cea mai evidentă diferență între cele trei campanii constă în amploarea și intensitatea conflictului. Campania din anul 1913 s-a desfășurat într-un context favorabil României și nu a implicat confruntări militare majore. Operațiile au avut un caracter limitat, iar succesul a fost obținut rapid. În schimb, campaniile din anii 1916 și 1917 s-au desfășurat în cadrul Primului Război Mondial, caracterizat de mobilizare totală, de folosirea masivă a artileriei și de pierderi umane extrem de ridicate (Stevenson 2005, 421-429). Dacă anul 1916 a reprezentat o confruntare cu războiul industrial, anul 1917 a demonstrat capacitatea armatei române de a opera într-un conflict modern de mare intensitate.

• **Adaptarea doctrinară**

Diferențele dintre cele trei campanii reflectă și evoluția doctrinei militare românești. În anul 1913, armata era încă influențată de concepțiile tradiționale ale războiului de manevră și ale ofensivei rapide. Lipsa unor confruntări decisive a împiedicat înțelegerea completă a lecțiilor războiului modern (Otu 2014, 31-36). În anul 1916, doctrina predominant ofensivă s-a dovedit insuficient adaptată condițiilor frontului industrial. Armata română nu reușise încă să integreze experiențele războiului occidental privind rolul artileriei, fortificațiilor și apărării în adâncime. În schimb, în anul 1917 se observă o schimbare doctrinară importantă. Reorganizarea armatei și influența misiunii franceze au determinat dezvoltarea cooperării interarme și adaptarea tacticii defensive la realitățile conflictului modern (Cristescu 2010, 201-219).

• **Calitatea comenzii**

Un alt element de diferențiere îl reprezintă evoluția conducerii operative a armatei. În anul 1913, limitările comandamentului nu au avut consecințe grave, din cauza caracterului redus al confruntărilor. În 1916 însă, dificultățile coordonării operative și incapacitatea adaptării rapide la inițiativa adversarului au contribuit decisiv la înfrângere (Kirîțescu 1989, 214-223). În anul 1917, experiența acumulată și reorganizarea sistemului de comandament au permis o conducere militară mai eficientă. Generalii Constantin Prezan, Alexandru Averescu și Eremia Grigorescu au demonstrat o capacitate superioară de coordonare și adaptare.

• **Armata și societatea**

Campaniile analizate evidențiază și evoluția raportului dintre armată și societatea românească. În anul 1913, războiul avea un impact limitat asupra populației civile, iar operațiile militare erau percepute mai ales ca o afirmare a prestigiului regional al României (Scurtu 2004, 60-64). În anii 1916 și 1917 însă, conflictul a implicat mobilizarea întregii societăți. Ocupația, refugierea administrației în Moldova, criza economică și pierderile umane au transformat războiul într-o experiență colectivă profundă (Maria Regina României 2014, 92-105). În același timp, armata a devenit principalul simbol al rezistenței naționale și al speranței privind realizarea unității statale.

Privite comparativ, campaniile din anii 1913, 1916 și 1917 ilustrează procesul amplu de adaptare a armatei române la exigențele războiului modern. Campania din anul 1913 a reprezentat un avertisment insuficient înțeles privind vulnerabilitățile logistice și organizatorice ale sistemului militar. Campania din anul 1916 a demonstrat limitele modernizării incomplete și ale doctrinei tradiționale. În schimb, experiența anului 1917 a confirmat capacitatea instituției militare românești de a învăța și de a se transforma. Astfel, cele trei campanii trebuie analizate ca etape interdependente ale procesului de modernizare militară și de integrare a României în paradigma războiului industrial european.

Analiza confruntării armatei române cu realitățile războiului modern în perioada 1913-1917 depășește dimensiunea strict istorică și oferă o serie de concluzii relevante și pentru înțelegerea provocărilor operaționale contemporane. Transformările

produse în perioada analizată în domeniul militar prezintă numeroase analogii cu schimbările generate astăzi de evoluțiile tehnologice, de noile forme ale conflictului și de caracterul multidimensional al războiului modern.

La începutul secolului al XX-lea, apariția artileriei moderne, a mitralierelor și a mobilizării industriilor a modificat radical caracterul conflictelor armate. În mod similar, mediul strategic actual este influențat de dezvoltarea dronelor, a războiului cibernetic, a sistemelor autonome și a inteligenței artificiale, care schimbă profund modul de desfășurare a operațiilor militare (Freedman 2017, 311-340).

Experiența armatei române din perioada 1913-1917 evidențiază faptul că una dintre cele mai mari vulnerabilități ale unei instituții militare apare atunci când doctrina, organizarea și infrastructura nu evoluează în același ritm cu transformările războiului. În anul 1916, armata română a intrat într-un conflict industrial modern, utilizând încă structuri și concepții tactice influențate de modelul războiului de secol XIX. În mod asemănător, forțele armate contemporane pot întâmpina dificultăți majore, dacă modernizarea tehnologică nu este însoțită de adaptare doctrinară și organizațională. Superioritatea tehnologică nu garantează automat succesul militar, în absența unei doctrine flexibile și a unei capacități rapide de învățare operațională.

Campaniile din anii 1913 și 1916 au demonstrat faptul că deficiențele logistice pot afecta decisiv eficiența acțiunilor, indiferent de moralul trupelor sau de pregătirea structurilor. Dificultățile privind aprovizionarea, mobilitatea și infrastructura de transport au influențat negativ capacitatea armatei române de a susține operații de amploare. Realitățile conflictelor contemporane confirmă această concluzie. Războiul din Ucraina a evidențiat importanța logisticii, protejării liniilor de comunicații și rezilienței infrastructurii militare și civile (Strachan 2013, 97-114). Succesul operațional depinde nu doar de performanța echipamentelor militare, ci și de capacitatea statului de a susține un efort militar prelungit.

Prin urmare, una dintre lecțiile fundamentale rezultate este faptul că adaptarea forțelor armate trebuie să includă dezvoltarea infrastructurii logistice, creșterea capacității de mobilizare, protecția infrastructurilor critice și consolidarea rezilienței instituționale și economice (Kilcullen 2020, 184-201).

Conflictele actuale demonstrează că forțele armate trebuie să fie pregătite pentru război hibrid, operații multidomeniu, confruntări informaționale și cibernetice și utilizarea simultană a mijloacelor convenționale și neconvenționale (Hoffman 2009, 34-39). În acest sens, experiența armatei române dintre anii 1916 și 1917 evidențiază importanța capacității instituționale de adaptare rapidă la schimbarea caracterului conflictului.

Campania din anul 1917 a evidențiat rolul decisiv al cooperării dintre infanterie și artilerie, precum și importanța coordonării eficiente între structurile de comandament și unitățile combatante (Otu 2017, 132-141). În prezent, această lecție se reflectă în conceptul operațiilor multidomeniu, care presupune integrarea acțiunilor terestre, aeriene, navale, cibernetice și informaționale într-un sistem unitar de comandă și control (U.S. Army Training and Doctrine Command 2018, 7-18).

Experiența istorică a demonstrat faptul că succesul militar depinde de interoperabilitatea structurilor de forțe, integrarea tehnologiilor moderne, viteza circulației informațiilor și capacitatea de coordonare operațională (Stevenson 2005, 421-429). Prin urmare, una dintre concluziile relevante pentru transformarea actuală a forțelor armate este necesitatea dezvoltării unor structuri flexibile și integrate, capabile să acționeze simultan în mai multe domenii ale conflictului.

Experiențele din perioada 1913-1917 au subliniat faptul că eficiența militară depinde direct de capacitatea statului și a societății de a susține efortul de război. În timpul Primului Război Mondial, rezistența României a fost influențată nu doar de performanța armatei, ci și de mobilizarea resurselor economice, administrative și morale ale societății. În acest context, cercetarea evidențiază faptul că adaptarea forțelor armate nu poate fi separată de consolidarea rezilienței generale a statului.

Diferența dintre performanțele armatei române din anul 1916 și cele din anul 1917 relevă importanța capacității instituționale de învățare și adaptare. Reorganizarea rapidă a armatei, modernizarea instrucției și integrarea realităților frontului au permis transformarea unei armate aflate în criză într-o forță capabilă să reziste ofensivelor Puterilor Centrale. Această concluzie are o importanță majoră pentru forțele armate contemporane. Într-un mediu strategic caracterizat de schimbare accelerată și incertitudine, capacitatea de învățare organizațională devine una dintre cele mai importante condiții ale eficienței operaționale (Farrell, Osinga și Russell 2013, 11-27).

Analiza comparativă dintre experiențele armatei române din perioada 1913-1917 și realitățile operaționale contemporane evidențiază caracterul permanent al unor probleme fundamentale ale războiului: importanța logisticii, necesitatea adaptării doctrinei, rolul cooperării interarme și relația dintre capacitatea militară și potențialul de susținere al statului.

Experiența istorică accentuează faptul că succesul militar nu depinde exclusiv de tehnologie sau de superioritatea numerică, ci și de capacitatea instituțională de adaptare, de flexibilitatea doctrinară și de reziliența societății.

Prin urmare, lecțiile rezultate din confruntarea armatei române cu războiul industrial modern pot oferi repere utile pentru înțelegerea provocărilor actuale și pentru sprijinirea procesului contemporan de transformare și adaptare a forțelor armate.

Concluzii

Analiza confruntării armatei române cu realitățile războiului modern în campaniile din anii 1913, 1916 și 1917 evidențiază caracterul complex al procesului de adaptare militară a statului român la începutul secolului al XX-lea. Evoluția instituției militare în această perioadă reflectă atât limitele modernizării politice și economice a României, cât și capacitatea armatei de a învăța din experiențele dramatice ale conflictelor contemporane.

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că armata română a traversat între anii 1913 și 1917 un proces accelerat și contradictoriu de adaptare la războiul modern. Campania din anul 1913 a demonstrat existența unor vulnerabilități logistice, sanitare și

organizatorice importante, însă concluziile acestei experiențe au fost valorificate doar parțial, înaintea intrării României în Primul Război Mondial. Epidemia de holeră, dificultățile aprovizionării și limitele infrastructurii au demonstrat faptul că armata nu era pe deplin pregătită pentru exigențele unui conflict modern de mare amploare. Conducerea politică și militară a continuat să manifeste un optimism excesiv privind capacitatea armatei române de a face față unui război european. Influența doctrinei franceze a ofensivei decisive și subestimarea importanței logisticii și a războiului de poziții au contribuit la menținerea unor concepții tactice insuficient adaptate noilor realități ale câmpului de luptă.

Campania din anul 1916 a evidențiat limitele modernizării incomplete a instituției militare și dificultatea adaptării la războiul industrial modern. Intrarea României în Primul Război Mondial a găsit instituția militară într-un stadiu incomplet de modernizare, dependentă de resurse externe și afectată de deficiențe logistice și organizatorice. Înfrângerile suferite în Transilvania, Dobrogea și Muntenia au demonstrat limitele sistemului militar românesc, în raport cu armatele moderne ale Puterilor Centrale. Lipsa artileriei grele, insuficiența munițiilor, dificultățile coordonării operative și vulnerabilitatea infrastructurii au contribuit decisiv la eșecul campaniei. În același timp, experiența anului 1916 a evidențiat incapacitatea doctrinei predominant ofensive de a răspunde condițiilor războiului de uzură și ale frontului industrializat.

Cu toate acestea, campania din anul 1916 nu a reprezentat doar o succesiune de înfrângeri, ci și momentul declanșării unui proces accelerat de transformare instituțională. Retragerea în Moldova și menținerea nucleului principal al armatei au permis reorganizarea ulterioară a forțelor române.

În același timp, cercetarea arată faptul că reorganizarea din anul 1917 a reprezentat un moment decisiv în transformarea armatei române. Sub influența misiunii militare franceze conduse de generalul Henri Berthelot, armata a trecut printr-un amplu proces de refacere doctrinară, organizatorică și tehnică. Reforma instrucției, dezvoltarea cooperării interarme, modernizarea utilizării artileriei și reorganizarea sistemului defensiv au permis adaptarea armatei la condițiile războiului modern. Succesele de la Mărăști, Mărășești și Oituz au demonstrat eficiența transformărilor realizate în 1917. Armata română reorganizată a reușit să opună o rezistență eficientă ofensivelor Puterilor Centrale și să mențină existența statului român într-un context strategic extrem de dificil.

Analiza campaniilor din anii 1913, 1916 și 1917 evidențiază existența unor continuități structurale importante. Problemele logistice, influența factorului politic asupra deciziilor militare și dificultățile sistemului de comandament au persistat pe întreaga perioadă analizată. Totodată însă, experiențele succesive ale războiului au determinat schimbări doctrinare și organizatorice semnificative.

Diferența dintre performanța armatei în anul 1916 și cea din 1917 demonstrează capacitatea instituției militare românești de a învăța și de a se adapta într-un timp relativ scurt. În acest sens, experiența războiului a avut un rol esențial în accelerarea modernizării doctrinare și în profesionalizarea conducerii operative.

Din perspectivă istorică, confruntarea armatei române cu războiul modern trebuie analizată în strânsă legătură cu procesul general de modernizare a statului român. Limitele armatei reflectau, în mare măsură, limitele economice, administrative și industriale ale României de la începutul secolului XX. Războiul modern presupunea mobilizarea integrală a resurselor societății, iar capacitatea militară devenea inseparabilă de infrastructura economică și instituțională a statului.

În același timp, experiențele din perioada 1913-1917 au avut consecințe importante asupra evoluției ulterioare a armatei române. Lecțiile privind rolul logisticii, al artileriei, al cooperării interarme și al conducerii operative au influențat procesul de reorganizare militară din perioada interbelică.

Totodată, campaniile analizate au contribuit la consolidarea rolului armatei în societatea românească și la legitimarea sa ca principal instrument al realizării unității naționale. Rezistența din 1917 a devenit un element central al memoriei colective și al discursului privind contribuția armatei române la formarea României Mari.

Confruntarea armatei române cu realitățile războiului modern între anii 1913 și 1917 reprezintă un proces de tranziție de la modelul militar tradițional al secolului al XIX-lea la exigențele conflictului industrial european. Experiențele acestor campanii demonstrează că adaptarea la războiul modern nu depindea exclusiv de curajul soldaților sau de valoarea comandamentului, ci și de capacitatea statului de a integra progresul tehnologic, organizatoric și doctrinar în structurile sale militare și administrative. Prin urmare, studiul confirmă faptul că experiențele militare din perioada 1913-1917 trebuie interpretate ca etape succesive ale procesului de modernizare militară și instituțională a României, în contextul războiului industrial european.

Referințe

Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), fond Ministerul de Război, dosar 212/1912.

____. fond Ministerul de Război, dosar 212/1913.

____. fond Marele Stat Major, dosar 45/1913.

____. fond Marele Stat Major, dosar 221/1916.

____. fond Marele Stat Major, dosar 355/1917.

____. fond Marele Cartier General, dosar 178/1916.

____. fond Marele Cartier General, dosar 245/1916.

____. fond Marele Cartier General, dosar 312/1917.

____. fond Serviciul Sanitar al Armatei, dosar 18/1913.

____. fond Armata a II-a, dosar 88/1917.

Averescu, Alexandru. 1937. *Notițe zilnice din război (1916-1918)*. Ediția a treia. București: Editura Cultura Națională.

____. 1991. *Notițe zilnice din război*. București: Editura Militară.

Berthelot, Henri. 1920. *Mémoires et correspondance militaire*. Paris: Plon.

- Brătianu, Gheorghe I.** 1940. *Acțiunea politică și militară a României în 1916*. București: Cartea Românească.
- Cristescu, Sorin.** 2010. „Misiunea Berthelot și reorganizarea Armatei Române.” *Anuarul Institutului de Istorie*, nr. 47. București.
- Dupuy, Trevor N.** 1977. *A Genius for War: The German Army and General Staff*. New Jersey: Prentice Hall.
- Farrell, Theo, Fransa Osinga și James A. Russell. 2013. *Military Adaptation in Afghanistan*. Stanford: University Press.
- Fuller, J.F.C.** 1961. *The Conduct of War*. London: Eyre & Spottiswoode.
- Freedman, Lawrence.** 2017. *The Future of War: A History*. New York: Public Affairs.
- Hall, Richard C.** 2000. *The Balkan Wars 1912-1913*. London: Routledge.
- Hitchins, Keith.** 2013. *Romania 1866-1947*. București: Editura Humanitas.
- Hoffman, Frank G.** 2009. ”Hybrid Warfare and Challenges.” *Joint Force Quarterly*, nr. 52.
- Iarca, Alexandru.** 1922. *Memorialul meu*. Buzău: Librăria și Tipografia Ioan Călinescu
- Ionescu, Mihail E.** 2002. *Armata română modernă*. București: Editura Militară.
- Keegan, John. 1999. *The First World War*. London: Pimlico.
- Kilcullen, David.** 2020. *The Dragons and the Snakes*. New York: Oxford University Press.
- Kirițescu, Constantin.** 1989. *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Maria, Regina României.** 2014. *Povestea vieții mele*, vol. III. București: Humanitas.
- Otu, Petre.** 2014. „Modernizarea Armatei Române înainte de Primul Război Mondial.” *Revista de Istorie Militară*, nr. 3-4. București.
- _____. 2017. *Armata română în Primul Război Mondial*. București: Editura Militară.
- Pascu, Ștefan et al.** 1988. *Istoria militară a poporului român*, vol. V. București: Editura Militară.
- Prezan, Constantin.** 1995. *Memorii*. București: Editura Militară.
- Rosetti, Radu.** 1926. *Mărturisiri*. București: Cultura Națională.
- Scurtu, Ioan.** 2004. *Istoria românilor în timpul celor patru regi*, vol. II. București: Editura Enciclopedică.
- Stevenson, David.** 2005. *1914-1918: The History of the First World War*. London: Penguin Books.
- Stone, Norman.** 1998. *The Eastern Front 1914-1917*. London: Penguin Books.
- Strachan, Hew.** 2013. *The Direction of War*. Cambridge: University Press.
- Stroea, Adrian și Gheorghe Băjenaru.** 2010. *Artileria română în date și imagini*. București: Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.
- Torrey, Glenn E.** 1998. *The Romanian Battlefield in World War I*. Lawrence: University Press of Kansas.
- _____. 2011. *Romania and World War I: A Collection of Studies*. Rochester, NY: Center for Romanian Studies.
- U.S. Army Training and Doctrine Command.** 2018. *The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028*. TRADOC Pamphlet 525-3-1.
- van Creveld, Martin.** 1977. *Supplying War: Logistics from Wallenstein to Patton*. Cambridge: University Press.